

N:o 175.

Kungl. Maj:t:s nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag, innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906; gifven Stockholms slott den 9 april 1908.

Under återopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag, innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest tädse välbevågen.

GUSTAF.

Albert Petersson.

Förslag

till

Lag

innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906.

Med ändring af hvad 7 § i lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906 innehåller häremot stridande, varder, beträffande sådan fånge, som i nämnda § sägs, förordnad som följer:

Vill fånge afsända skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras, skall, ehvad skriften är affattad såsom bref eller ej, fängelsets styresman öfverlämna den till tillsyningsmannen eller, där sådan ej finnes, Konungens befallningshafvande. Tillsyningsmannen eller befallningshafvanden har att bestämma, huruvida skriften får afsändas; och må tillstånd vägras i hvarje fall, då skriften är af anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 28 februari 1908.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson anförde:

»I alla de författningar, hvilka, sedan cellstraffet hos oss kommit till allmännare användning, blifvit utfärdade angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum, nämligen förordningen den 21 december 1857, lagen den 29 juli 1892 och lagen den 22 juni 1906, har stadgats rätt för fängelsefånge att själf anskaffa tjänligt arbete, hvarmed han må sysselsätta sig; och har därvid ej föreskrifvits annan inskränkning än som följer af den fängelsestyresmans ålagda tillsyn, att rättigheten ej missbrukas till brottsliga företag. 1906 års lag innehåller äfven uttrycklig

bestämmelse därom, att, i händelse arbete, som fången själf förskaffar sig, medför inkomst, denna må af fången för egen räkning behållas. Fängelsefånge torde således i allmänhet hafva full frihet icke blott att i fängelset syssla med hvilket som helst lämpligt arbete, han kan förskaffa sig, utan äfven att, för att kunna tillgodogöra sig inkomst af arbetet, från fängelset afsända dess alster. Denna frihet har emellertid visat sig föranleda missbruk i vissa fall, då fånge sysselsatt sig med litterär verksamhet.

I sådant hänseende erinrades i en vid 1890 års riksdag väckt motion, att den, som för brott mot tryckfriheten dömts till frihetsstraff, tillätes från fängelset sprida skrifter med samma syftning som den skrift, för hvars innehåll han blifvit fälld. Då fångens rätt att själf förskaffa sig arbete icke öfverensstämde med grundsatsen, att brottsling, som blifvit dömd sin frihet förlustig, skulle under den tid, han förvarades i fängelset, göras oskadlig för samhället, och då den tillsyn, fängelsets styresman borde utöfva därå, att sagda rätt ej missbrukades till brottsliga företag, visat sig icke utgöra ett tillräckligt korrektiv mot antydda olägenheter, föreslog motionären, att Riksdagen ville för sin del besluta upphäfvande af ifrågasvarande rättighet.

I det utlåtande, lagutskottet afgaf i anledning af nämnda motion, förklarade sig utskottet ej kunna undgå att erkänna riktigheten af motionärens anmärkningar mot de oegentligheter, hvartill fångens rätt att själf välja arbeta kunde leda. Då således gällande lagstiftning ej lade hinder i vägen för en person att i fängelset fortsätta en verksamhet, för hvars utöfvande på brottsligt sätt han underginge bestraffning, och ett sådant förhållande uppenbarligen stode i strid med straffets ändamål, hemställde utskottet, som emellertid ansåg sig ej kunna biträda motionärens förslag om fullständigt upphäfvande af fängelsefånges rätt att själf förskaffa sig tjänligt arbete, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke någon inskränkning i gällande stadganden om samma rätt kunde finnas lämplig.

Utskottets hemställan blef af Riksdagen bifallen.

Sedan Riksdagens beslut anmälts i underdånig skrifvelse den 14 maj 1890, infordrade Kungl. Maj:t yttrande i ärendet från fängelsestyrelsen, som i utlåtande den 21 oktober 1890 afstyrkte den ifrågasatta ändringen. Styrelsen medgaf väl, att, då fånges arbete fölle inom skriftställeriets område, fängelseförvaltningen ej vore i stånd att med tillämpning af de för fångens arbetsval stadgade villkor afstyra hvarje sådan verksamhet, för hvars brottsliga utöfning han underginge bestraffning. Men enligt styrelsens mening hade fängelseförvaltningen ej grundlagsenlig rätt därtill. Om nämligen fängelsestraffet icke innebure förlust af andra medborgerliga

rättigheter än sådana, hvilka vore beroende af rätten att fritt förflytta sig, torde äfven fängelsefången äga åtnjuta den hvarje svensk man i § 86 regeringsformen tillförsäkrade rättighet 'att, utan några af den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgifva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag'. Till 'brottsliga företag', som borde afvärjas, kunde ock svårligen hänföras en författareverksamhet, som *möjligen* kunde träffas af påföljd för tryckfrihetens missbruk. I fråga om skrifter, som utarbetats i fängelset, kunde fängelseförvaltningen således icke hafva annan granskningsrätt än den, som betingades af omsorgen om ordning och säkerhet inom fängelset eller åsyftade att hindra brottsliga företag, dessa senare fattade såsom straffbara dåd, stämplingar eller andra åtgärder. Ej heller kunde fängelsetjänstemännen i allmänhet antagas vara kompetenta att utöfva en vidare utsträckt granskning, och deras ansvarsfulla och kräfvande tjänst lämnade dem i allt fall ej nog mycken tid öfrigt för ett sådant uppdrag. Lättare och mera betryggande än genom någon censur kunde visserligen det af Riksdagen angifna syftmålet ernås genom att för fängelsefånge alldeles förbjuda skriftställareverksamhet. Mot sådant förbud talade dock, dels att, medan det för det öfvervägande flertalet fängelsefångar blefve utan betydelse, det däremot synnerligen hårdt drabbade sådana fångar, hvilka endast genom litterär verksamhet vore i stånd att förtjäna hvad de behöfde för sitt och de sinas uppehälle, dels ock att faran för missbruk af rätt till litterärt arbete ej vore densamma beträffande olika, för tryckfrihetsbrott dömda personer. För öfrigt kunde — erinrade fängvårdsstyrelsen — tillräcklig garanti mot det öfverklagade missförhållandet icke vinnas, så länge det i tryckfrihetsförordningen tillämpade ansvarighetssystemet upprätthölles och det sålunda ej alltid vore den verkligt brottslige, som träffades af bestraffningen. Ej heller hade det, fängvårdsstyrelsen veterligen, inträffat, att någon blifvit tilltalad och dömd för under fängelsetid fortsatt brottslig litterär verksamhet.

Fängvårdsstyrelsens utlåtande annaldes inför Kungl. Maj:t den 12 december 1902, hvarvid Kungl. Maj:t, på hemställen af dåvarande chefen för justitiedepartementet, förklarade Riksdagens framställning ej föranleda någon vidare åtgärd.

I öfverensstämmelse med den uppfattning, fängvårdsstyrelsen i nämnda utlåtande gjort gällande, har styrelsen i en den 29 juni 1906 till Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län aflåten skrivelse fäst uppmärksamheten därå, att den vederbörande åliggande tillsyn, att fängelsefånges rätt att sysselsätta sig med tjänligt arbete ej missbrukades

till brottsliga företag, måste lämpas efter gällande tryckfrihetslags undantagslösa bestämmelse om hvarje svensk mans rättighet att utgifva skrifter utan några af den offentliga makten i förväg lagda, af tryckfrihetslagen ej föreskrifna hinder.

Den af fängvårdsstyrelsen lämnade anvisning rörande lagens tillämpning i förevarande hänseende torde allmänt följas af fängelseföreståndarna. Så har ock skett i ett nyligen inträffadt fall, där olägenheterna af den utaf styrelsen antagna tolkning framträdte på ett synnerligen stötande sätt. En person, som dömts till fängelse för det han i ett anförande sökt förleda till ohörsamhet mot lag och laga myndighet, fick i det kronohäkte, där han aftjänade straffet, sysselsätta sig med publicistiskt och annat litterärt arbete samt från fängelset afsända åtskilliga, för inlagande i en tidning afsedda uppsatser af sådant innehåll, att han kunde anses genom desamma fortsätta den emot samhällsordningen riktade agitatoriska verksamhet, hvori han förbrutit sig. Då bland dessa uppsatser förekom en artikel, hvori bl. a. en med kvarstad belagd skrift, hvars innehåll sedermera förklarats brottsligt, recenserades och i viss del refererades, fann jag mig föranlåten infordra upplysningar i saken från fängvårdsstyrelsen. Justitiekanslersämbetet inhämtade samtidigt förklaring från fängvårdsmyndigheterna. Af den sålunda åstadkomna utredningen framgick, att direktören och tillsyningsmannen vid ifrågavarande kronohäkte till en början i vissa fall vägrat tillstånd till afsändande från fängelset af tidningsuppsatser, som fången författat, men att, sedan de erhållit kännedom om fängvårdsstyrelsens berörda skrifvelse den 29 juni 1906, de icke vidare tilltrött sig att vägra dylikt tillstånd; och har fängvårdsstyrelsen vidhållit sin i utlåtandet den 21 oktober 1890 uttalade uppfattning.

Sedermera har justitiekanslersämbetet i en den 27 november 1907 till Kungl. Maj:t aflåten framställning anfört hufvudsakligen: Tryckfrihetsförordningens stadgande om hvarje svensk mans rättighet att utan några af den offentliga makten i förväg lagda, af tryckfrihetslagen ej föreskrifna hinder utgifva skrifter borde ostridigt tolkas efter sin ordalydelse, och den genom stadgandet garanterade rättigheten finge således icke utsträckas utöfver hvad de begagnade ordalagen innebure. Nu talade stadgandet om, att den offentliga makten ej finge lägga hinder för svensk man att utgifva skrifter, men det sade icke, att den offentliga makten skulle lämna svensk man biträde att utgifva skrifter för den händelse, han försatt sig i den ställning, att dylikt biträde erfordrades. I sådan ställning hade den försatt sig, som för begånget brott kommit i fängelse, ty det låge i fängelsestraffets natur, att fången endast genom fängelsets tjänstemän kunde få hafva förbindelse med personer utom fängelset. Att biträde af dessa

tjänstemän icke genom tryckfrihetsförordningen garanterats fången, berodde säkerligen icke på glömska af lagstiftaren, utan därpå, att bestämmelserna om de villkor, under hvilka sådant biträde finge lämnas honom, fölle icke inom tryckfrihetsförordningens utan inom fängvårdsförfattningarnas område. Åberopade stadgande i tryckfrihetsförordningen syntes således icke lämna stöd för fängvårdsstyrelsens uppfattning, att fängvårdstjänstemännen på grund af samma stadgande skulle vara förhindrade att utöfva granskning af fängelsefångars för offentliggörande genom tryck afsedda skrifter i vidsträcktare mån än fängvårdsstyrelsen i förenämnda utlåtande angifvit. Fängvårdsstyrelsens tolkning af tryckfrihetsförordningen ledde till egendomliga konsekvenser. En fängelsefånge begärde t. ex. att få till enskild person afsända ett bref af ohöfviskt innehåll. Enligt 7 § i lagen den 22 juni 1906 vägrade fängelsets styresman att afsända brefvet. Om fången då ändrade adressen och begärde att få sända brefvet till en tidning för offentliggörande, skulle styresmannen vara förhindrad vägra brefvets afsändande. — Nyssnämnda lag gjorde i fråga om fängelsefånges bref icke någon skillnad mellan bref, innehållande uppsatser, som vore afsedda för offentliggörande genom tryck, och andra bref. Om båda dessa slag af bref gällde således lagens ovillkorliga stadgande, att fången icke finge utan fängelsestyresmannens tillstånd afsända bref. Såsom en brist i lagen torde kunna betecknas, att i fråga om de grunder, enligt hvilka sådant tillstånd finge meddelas, lagen blott innehölle, att, där brefvet rörde allenast fångens enskilda angelägenheter, tillstånd ej finge vägras, med mindre brefvet vore ohöfviskt eller innehölle något, hvaraf ordningen eller säkerheten inom fängelset kunde äfventyras. — Det kunde ifrågasättas, att med hänsyn till det sätt, hvarpå direktören och tillsyningsmannen i föreliggande fall tillämpat gällande föreskrifter, justitiekanslersämbetet borde inskrida mot dem; men då denna tillämpning stode i öfverensstämmelse med en af den öfverordnade myndigheten, fängvårdsstyrelsen, vid olika tillfällen uttalad uppfattning och samma uppfattning kunde antagas ligga till grund för Kungl. Maj:ts beslut den 12 december 1902, hade justitiekanslersämbetet funnit sig icke böra åtgöra annat än för Kungl. Maj:t anmäla hvad i ärendet förekommit för de åtgärder, Kungl. Maj:t kunde finna af förhållandena påkallade.

Den lämnade redogörelsen torde gifva vid handen, att de stadganden i 1906 års lag, hvilka äga betydelse i fråga om fängelsefånges rätt att från fängelset utsända skrifter, icke med den tillämpning, som allmänt åt dem gifvits, äro tillfredsställande. Det synes mig uppenbart, att skrifter, ämnade

att utgifvas genom tryck eller annorledes offentliggöras, ej böra få afsändas utan tillstånd, meddeladt efter pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall. I likhet med fängvårdsstyrelsen håller jag före, att en sådan pröfning icke lämpligen bör ankomma på fängelsets styresman, hvilken har att utöfva den nu i fråga om bref föreskrifna kontrollen. Pröfningen torde böra uppdragas åt tillsyningsmannen vid kronohäkte och, beträffande öfriga fångelser, åt Konungens befallningshafvande. Huru än gällande lag rätteligen bör tolkas uti förevarande hänseende, läser således lagstiftningen böra ingripa för att bestämma gränserna mellan sistnämnda myndigheters och styresmannens granskningsrätt.

Hvad angår innebörden af den pröfning, jag alltså vill öfverlämna åt Konungens befallningshafvande eller tillsyningsmännen, anhåller jag att få göra vissa erinringar. Min afsikt är ingalunda att föreslå någon som helst inskränkning i fångens rätt att syssla med litterärt arbete eller att hemställa om generellt förbud mot litterära alsters utsändande från fängelset. Mot stadganden af sådan räckvidd kunde med rätta invändas, att de skulle försätta fångar, för hvilka författareverksamhet är lämpligt arbete, i en särställning, som ej vore af förhållandena betingad. Jag åsyftar endast, att utsändande från fängelset af skrift, som kan antagas vara ämnad för offentliggörande, må kunna förhindras, i händelse utsändandet måste med hänsyn till skriftens innehåll eller affattning anses olämpligt.

Att ett stadgande i sådant syfte skulle innebära ett ingrepp i tryckfriheten, kan jag ej medgifva. Man skulle otvifvelaktigt kunna, utan att träda tryckfrihetsförordningen för nära, förbjuda all skriftställareverksamhet i fångelserna eller afstänga fången från all kommunikation med den yttre världen. Desto mindre bör tryckfrihetsförordningen anses lägga hinder i vägen för ett stadgande sådant som det af mig förordade.

I fråga om sättet för lagändringens genomförande må följande anmärkningar tillåtas mig.

Utän tvifvel kan en skrift, afsedd för offentliggörande, understundom äga brefs karaktär, och den ifrågasatta regeln om Konungens befallningshafvandes och tillsyningsmännens pröfning bör alltså gälla äfven bref, hvarom talas i tredje stycket af 7 § i 1906 års lag. Men då det är fångens i första stycket af samma § omförmälda rättighet att själf förskaffa sig arbete och behålla inkomsten däraf, som vållat tvekan om vidden af styresmannens pröfningsrätt, synes det å andra sidan önskligt att den nya bestämmelsen blifver omedelbart hänförlig jämväl till denna del af paragrafen. Med afseende härå har jag trott det vara lämpligast att låta paragrafens nuvarande affattning förblifva orörd och lämna de nya före-

skrifterna i en fristående lag, hvilken angifves innefatta ändring af 7 § i 1906 års lag.

I enlighet med hvad jag nu anført har jag låtit inom justitiedepartementet uppgöra förslag till lag, innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906.»

Departementschefen uppläste berörda lagförslag af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, och hemställde, att högsta domstolens utlåtande öfver förslaget måtte för det ändamål, § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas genom utdrag af protokollet.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet

Lennart Berglöf.

*Bilaga.***Förslag**

till

L a g,

innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906.

Med ändring af hvad 7 § i lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906 innehåller häremot stridande, varder, beträffande sådan fånge, som i nämnda § sägs, förordnadt som följer:

Vill fånge afsända skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras, skall, ehvad skriften är att anse såsom bref eller ej, fängelsets styresman öfverlämna den till tillsyningsmannen eller, där sådan ej finnes, Konungens befallningshafvande. Tillsyningsmannen eller befallningshafvanden har att bestämma, huruvida skriften får afsändas; och må tillstånd vägras i hvarje fall, då skriften är af anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Utdrag ur protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kungl. Maj:ts högsta domstol tisdagen den 24 mars 1908.

Tredje rummet.

Närvarande:

Justitieråden HERSLOW,
CLAËSON,
QUENSEL,
BORGSTRÖM,
BERGMAN.

T. f. byråchefen för lagärenden Birger Wedberg föredrog utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 28 februari 1908, utvisande att Kungl. Maj:t förordnat, att högsta domstolens utlåtande skulle för det ändamål, § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas öfver upprättadt förslag till lag, innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906.

Förslaget föredrogs; varande detsamma bilagdt detta protokoll.

Justitierådet *Bergman*, med hvilken justitierådet *Borgström* instämde, yttrade: »Enligt 7 § i lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906 bör fängelsets styresman tillse, att fånges rätt att själf förskaffa sig lämpligt arbete ej missbrukas till brottsliga företag. Detta torde innebära, att styresmannen har rättighet

och skyldighet att, innan alstren af fångens arbete — vare sig detta varit af litterär beskaffenhet eller af annat slag — från fängelset afsändas, i hvarje särskildt fall pröfva, huruvida afsändandet kan antagas komma att främja en brottslig gärning och, därest han finner så vara förhållandet, förbjuda alstrens afsändande. Nu gällande lagbestämmelser, rätt tolkade och tillämpade, synas mig fördenskull kunna i allmänhet förhindra förekomsten af sådana missförhållanden, som varit närmaste anledningen till ifrågavarande lagförslags tillkomst. Det kan vid sådant förhållande enligt min mening ifrågasättas, om öfver hufvud taget någon ändring i dessa lagbestämmelser nu bör vidtagas.

Skulle det emellertid med hänsyn till de olika tolkningar, som i fråga om nämnda bestämmelser gjort sig gällande, anses nödvändigt att förtydliga och fullständiga desamma — något som uppenbarligen icke kan innebära ett ingrepp i tryckfriheten — torde de nya stadgandena i ämnet icke böra, såsom uti förevarande lagförslag skett, inskränkas att afse allenast skrift, afven om beträffande andra produkter af fånges arbete olägenheter hittills icke förekommit. Kan det nämligen med rätta sägas vara olämpligt, att en person, som undergår fängelse, för det han utgifvit en osedlig skrift, under fängelsetiden får författa och från fängelset afsända nya osedliga alster af sin författarverksamhet, så lär det knappast vara mindre olämpligt, att t. ex. en person, som dömts till fängelse för spridande af med osedliga bilder försedda vykort, under aftjänandet af fängelsestraffet tillverkar och från fängelset afsänder dylika produkter af sitt arbete.

Vid de nya bestämmelsernas utfärdande bör vidare enligt min mening noga tillses, att genom desamma icke göres större inskränkning i fängelsefånges rätt enligt förutnämnda 7 § att själf förskaffa sig lämpligt arbete, än som nödvändigt påkallas af förhållandena, enär hvarje sådan inskränkning i någon mån medför ett minskande af den nu förefintliga skillnaden mellan de båda straffarterna fängelse och straffarbete. I detta afseende anser jag det föreliggande lagförslaget icke innefatta tillräckligt skarp begränsning af den vederbörande tillagda pröfningsrätt.

De i förslaget använda ordalagen synas mig därjämte alltför obestämda, hvarför det med skäl lär kunna befaras, att desamma icke komma att medföra den öfverensstämmelse i lagtillämpningen, som är i hög grad önskvärd. Jag förbiser icke, att en sådan öfverensstämmelse är svår att ernå, då pröfningsrätten är af synnerligen grannlaga natur och det icke torde kunna undvikas att låta densamma tillkomma ett flertal myndigheter eller personer. Ty att öfverlämna denna pröfningsrätt ensamt till fängelsevårdsstyrelsen torde möta praktiska svårigheter.

Enligt det föreliggande lagförslaget, hvilket afses allenast skrift, som kan antagas vara ämnadt att offentliggöras, är pröfningen, huruvida skriften får från fängelset afsändas eller ej, öfverlämnad till fängelsets tillsyningsman eller, där sådan ej finnes, Konungens befallningshafvande. Är det fråga om afsändande af annan skrift eller andra alster af fånges arbete än som äro att hänföra till skrift, skulle pröfningsrätten fortfarande tillkomma fängelsets styresman. Lämpligheten af en sådan fördelning af pröfningsrätten i de särskilda fallen torde kunna starkt ifrågasättas. Bättre synes mig då vara, särskildt om de nya lagbestämmelserna å ena sidan komma att, såsom jag ofvan föreslagit, afse alla alster af fånges arbete men å andra sidan erhålla den mindre räckvidd, jag förut antydt, låta pröfningsrätten fortfarande tillkomma fängelsets styresman, möjligen med rätt för honom att i tvifvelaktiga fall underställa frågan vederbörande högre myndighet. Därest så sker, torde det icke vara erforderligt att vidtaga någon ändring i de uti tredje stycket af 7 § nu förekommande stadganden angående fånges rätt att från fängelset afsända bref, så mycket mindre som bref, hvilket kan antagas vara ämnadt att offentliggöras, icke gärna kan röra allenast fånges enskilda angelägenheter.

I redaktionellt afseende kan mot det remitterade lagförslaget anmärkas, att det är oegentligt, att detsamma, som angifves innefatta ändring endast i 7 § af förutnämnda lag, erhållit formen af en fristående lag. Lämpligare vore enligt min åsikt att inarbeta dess bestämmelser i nämnda §. Därest emellertid så anses icke böra ske, torde — såvida den likhet med afseende å rätten att afsända bref, som enligt nu gällande bestämmelser förefinnes i fråga om fånge, som undergår allenast förvandlingsfängelse, och fånge, som afses i 7 §, skall bibehållas — någon jämkning i tredje stycket af 8 § vara erforderlig.»

Justitierådet *Quensel*, med hvilken justitierådet *Clässon* var ense, anförde: »Det lär vara obestriddigt, att genom allmän lag fängelsestraffet kunde så anordnas, att därmed vore förenadt förbud mot hvarje verksamhet i fängelset och mot hvarje förbindelse mellan fången och den yttre världen. Likaledes kunde fångens sysselsättning begränsas till visst slag af arbete eller till sådant arbete, som blefve honom af fängelseförvaltningen anvisadt. Det lär då ock, såsom redan blifvit i den föreliggande frågan framhållet, vara otvifvelaktigt, att man skulle kunna utan ingrepp i tryckfrihetsförordningen förbjuda all skriftställarverksamhet i fängelserna, och att, där sådan tillstoddes, häraf ingalunda följer, att den offentliga makten har skyldighet att lämna sitt biträde till undanröjande af det

hinder för skrifters offentliggörande, som fången själf upprest genom brottets begående och därpå föranledd frihetsförlust. Lika litet lärer fången kunna med stöd af tryckfrihetsförordningen fordra, att honom beredes förbindelse med andra personer, som kunna vara beredvilliga att till yttervärlden befordra hans skriftalster. Då tryckfrihetsförordningen förbjuder den offentliga makten att lägga hinder för skrifters utgifvande, kan den icke hafva åsyftat det hinder, som ligger i frihetens förlust. Vore detta fallet, skulle ju ej heller en straffarbetsfånge kunna hindras att offentliggöra hvad han skrivit.

Af det sagda följer, att jag från synpunkten af en förment konflikt med tryckfriheten finner hinder icke möta för den föreslagna lagändringen.

Den gällande lagstiftningen, som ålägger fångelsefånge att sysselsätta sig med lämpligt arbete, har icke begränsat detsamma till materiellt arbete. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle för ett visst slag af arbete, det litterära, gifvas särskilda bestämmelser i fråga om fångens möjlighet att under fångelsetiden tillgodogöra sig detsamma. Man frågar sig då, huruvida en sådan åtskillnad må vara af förhållandena betingad. För en fångelsefånge, som haft litterär verksamhet till sitt lefnadskall, kan ju hvarje annat arbete blifva jämförelsevis ofruktbart; och i många fall kan ju ett fortsättande under fångelsetiden af hans förra arbete blifva till nytta ej blott för honom själf utan äfven för samhället. Att kringskära den fångelsefånge hittills medgifna rätt till litterära sysselsättningar såsom arbete är ju icke heller nu ifrågasatt, utan har allenast föreslagits viss inskränkning i möjligheten att, så länge straffet varar, få resultatet af arbetet ut till den yttre världen. I själfva arten af detta arbete ligger ock, enligt mitt förmenande, en fullt giltig grund att för detsamma uppställa särskilda regler. Det i fångelset skrifna ordet kan utsä icke blott godt utan äfven ondt. Där det bringas utom fångelsets murar, träffar det den yttre världen på helt annat sätt än produkten af det materiella arbetet. Rent af som gäckeri med statens myndighet ter det sig, att en fångelsefånge kan midt för ögonen på statens organ, ja med förfogande öfver deras biträde, under strafftiden offentliggöra snart sagt hvad honom lyster.

Att de bestämmelser, som skola vara ägnade att stäfja ett dylikt missförhållande, måste förutsätta en granskning af det skrifna, innan det utgår från fångelset, är uppenbart. Förslaget innehåller, att denna granskning i första rummet skall afse, huruvida skriften kan antagas vara ämnad att offentliggöras. Afgörandet af denna fråga kan i många fall blifva synnerligen vanskligh, t. ex. om fången visserligen ger skriften form af

enskildt bref till en nära anförvant men på förhand med denna öfverenskommit, att brefvet skall offentliggöras. Med förslaget syfte mera öfverensstämmande torde vara ett stadgande, att sådan skrift ej må afsändas, som, *därest den offentliggöres*, kan anses till allmänhetens kännedom bringa ett innehåll af den i förslaget angifna beskaffenhet. Att vidare, såsom i förslaget tyckes vara förhållandet, såsom hufvudregel uppställa, att skriften skall afsändas, och angifva de undantagsfall, däri tillstånd må vägras, i så allmänna ordalag, som i förslaget skett, synes åter göra vederbörandes pröfning mer än nödigt prekär. Med sakens natur och motsvarande bestämmelse i 4 § i lagen den 22 juni 1906 mera förenligt torde vara att uppställa såsom hufvudregel, att skrift icke må af fången afsändas, men att medgifva, att vederbörande myndighet, efter pröfning i hvarje fall, må lämna tillstånd därtill; dock att tillstånd aldrig får medgifvas, då skriften är af anstötligt innehåll eller dess offentliggörande, om sådant skulle ifrågakomma, eljest finnes olämpligt.

Den skärpning af nu gällande bestämmelser, som härmed skulle inträda, drabbar för visso aldrig den fängelsefånge, som ej har för afsikt att skada med sin skrift.

Den myndighet, åt hvilken pröfningsrätten skulle uppdragas, synes kunna i första hand vara fängelsets styresman, med rätt och skyldighet för honom att i tveksamma fall hänskjuta frågan till tillsyningsman eller Konungens befallningshafvande.

I redaktionellt afseende synes kunna anmärkas, *dels* att tvekan möjligen kan uppstå, huruvida den nya lagen blir tillämplig å fånge, som undergår allenast fängelse, hvartill ådömda böter förvandlats, *dels* ock att önskvärdt vore, att de nya bestämmelserna, i stället för att upptagas i särskild lag, kunde inflyta i lagen den 22 juni 1906.»

Justitierådet *Herslow* yttrade: »Vid granskning af förevarande lagförslag framställer sig först den frågan, i hvilket förhållande förslaget står till de i grundlag meddelade bestämmelser om tryckfrihet. Enligt 86 § regeringsformen och 1 § 2 momentet tryckfrihetsförordningen är det den offentliga makten förbjudet att i förväg hindra svensk man att trycka och utgifva skrift, och från detta förbud är något annat undantag icke uppställt, än att enligt 1 § 4 momentet i sistnämnda förordning den, som blifvit för nesligt brott dömd eller förklarats ovärdig att föra andras talan, icke äger att utgifva dagblad eller periodisk skrift. Först efter utgifvandet må lagligheten af skriftens innehåll göras till föremål för pröfning.

Frånsedt det fall att den, som är inspärrad i fängelse, anmälts såsom ansvarig utgifvare af tidning eller periodisk skrift, som i själfva verket af annan person utgifves, saknar emellertid fånge faktiskt makt till skrifts utgifvande, så framt icke fängelsemyndigheterna därtill räcka honom handen eller annorledes bereda honom tillfälle till kommunikation med yttre världen. Utan deras medverkan stannar skriften inom fängelsets murar. Någon skyldighet för myndigheterna att sätta fången i stånd att få skriften ut från fängelsets område är icke i grundlagarna stadgad. Ifrågavarande förslag gör således icke något ingrepp i den genom grundlag befastade tryckfriheten.

Erkännande billigheten däraf att sådan fånge, om hvilken förslaget handlar, må, i händelse han äger förmåga till litterär verksamhet, därmed sysselsätta sig och under vissa villkor erhålla tillfälle att från fängelset utgifva alster af denna sin verksamhet, kan jag icke annat än mot förslaget framställa den anmärkning, att några däri begagnade uttryck äro alltför sväfvande och obestämda. Detta gäller först och främst uttrycket »skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras». Dels kan, såsom redan blifvit inom högsta domstolen framhållet, afsikten att bereda offentlighet åt skriften utan svårighet döljas, dels ock kan antagandet af en sådan afsikt mycket lätt komma att bero på en mer eller mindre förklarlig missuppfattning. Ändamålsenligare förefaller det att i förslaget uppställa skillnaden emellan bref, som uteslutande rörer fångens enskilda angelägenheter, och skrift af annat innehåll. Angående skrift af senare slaget torde man med skäl kunna misstänka, att den är afsedd att offentliggöras, i synnerhet om fången förut utöfvat publicistisk verksamhet. Den ifrågasatta ändringen i hvad som i 7 § af lagen den 22 juni 1906 är stadgad borde afse sistnämnda slags skrift, vare sig denna vore affattad såsom bref eller icke.

Föreskriften, att tillstånd till skriftens afsändande må vägras då dess offentliggörande finnes »olämpligt», synes likaledes vara alltför litet vägledande och lämnande alltför stort utrymme åt olika åsikter. Skriftens afsändande torde böra förbjudas icke blott då dess innehåll är anstötligt eller enligt allmän lag straffbart, utan äfven då skriften, om också den icke är af sagda beskaffenhet, dock är riktad mot bestående samfundsordning. Det förefaller nämligen föga lämpligt, att staten lämnar den, som undergår bestraffning för brott mot gällande lag, bistånd till bedrivande af agitation mot statens egna lagar och institutioner.

Skulle förslaget blifva ändradt i den af mig förordade riktning, torde behörigheten att bestämma öfver skriftens afsändande kunna fortfarande bibehållas åt fängelsets styresman, med skyldighet för honom att

i tvifvelaktiga fall hemställa frågan om afsändandet åt tillsyningsmannen eller, där sådan ej finnes, åt Konungens befallningshafvande.

Lika med högsta domstolens öfriga ledamöter anser jag önskligt, dels att den tvekan undanröjes, som möjligen kan uppstå angående förslaget tillämplighet jämväl å sådan fånge, som undergår allenast förvandlingsstraff i stället för ådömda böter, dels ock att de nya bestämmelserna måtte inarbetas i lagen den 22 juni 1906.»

Ur protokollet

Erik Ölander.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:st Konungen i statsrådet å Stockholms slott
torsdagen den 9 april 1908.*

N Ä R V A R A N D E :

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD,
MALM.
Justitieråden: LILIENBERG,
SKARSTEDT.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson anmälde högsta domstolens genom utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 28 sistlidne februari inhämtade utlåtande öfver upprättadt förslag till lag, innefattande ändring i 7 § af lagen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906.

Efter att hafva redogjort för utlåtandets innehåll anförde departementschefen:

»Högsta domstolens ledamöter äro ense därom, att en ytterligare reglering af villkoren för skrifers afsändande från fängelserna icke utgör något iugrepp i den genom grundlag befastade tryckfriheten. Tre justitieråd äro ock af den åsikt, att nya lagbestämmelser i sådan riktning böra meddelas, och de två öfriga synas i allt fall icke ställa sig afvisande mot tanken därpå. Men hvad de nya bestämmelserna borde innehålla, har inom domstolen varit föremål för skilda meningar. Mot det remitterade lagförslaget hafva sålunda framställts anmärkningar, hvilka i flera punkter stå i rätt skarp motsättning inbördes.

Två ledamöter af högsta domstolen hafva ansett, att de nya bestämmelserna i ämnet icke borde, såsom i förslaget skett, inskränkas att afse allenast skrift; alla alster af fånges arbete borde lika behandlas. Att något behof af en ändrad lagstiftning i fråga om andra arbetsprodukter än skrifter ej yppats, synas de båda ledamöterna dock själfva erkänna. Och då jag icke finner förevarande anmärkning böra leda till någon ändring i lagförslaget, kan jag åberopa mig på två andra justitieråds yttrande, att i själfva arten af det litterära arbetet ligger en fullt giltig grund att för detsamma uppställa särskilda regler.

I lagförslaget är fråga blott om sådan skrift, som kan antagas vara ännad att offentliggöras. Förslaget öfverlämnar åt fängelsets styresman att bedöma, om en skrift har nämnda karaktär, och lämnar till ledning vid bedömandet blott den anvisning, att ett offentliggörande icke får anses uteslutet redan därför, att skriften i fråga är affattad såsom bref.

Den sålunda uppdragna skillnaden mellan olika slag af skrifter har icke undgått kritik. Två justitieråd hafva anmärkt, att afgörandet huruvida en skrift kan antagas vara ännad att offentliggöras i många fall kan blifva synnerligen vanskligt, t. ex. om fången visserligen ger skriften form af enskildt bref till en nära anförvant, men på förhand med denna öfverenskommit att brefvet skall offentliggöras. Och ännu ett justitieråd har yttrat, att afsikten att bereda offentlighet åt skriften kan utan svårighet döljas och att antagandet af en sådan afsikt mycket lätt kan komma att bero på en mer eller mindre förklarlig missuppfattning. Ändamålsenligare förefölle det denne ledamot att i förslaget uppställa skillnaden emellan bref, som uteslutande rörers fångens enskilda angelägenheter, och skrift af annat innehåll. Uttrycket skrift, som kan antagas vara ännad att offentliggöras, vore alltför sväfvande och obestämdt.

Mot hvad sålunda blifvit erinradt tillåter jag mig ställa andra inom högsta domstolen gjorda uttalanden. Sistnämnda ledamot har själf anfört, att annan skrift än bref, som uteslutande rörers fångens enskilda angelägenheter, torde kunna med skäl misstänkas vara afsedd att offentliggöras.

Och å andra sidan hafva två justitieråd yttrat att bref, hvilket kan antagas vara ämnadt att offentliggöras, icke gärna kan röra allenast fångens enskilda angelägenheter. Af dessa uttalanden hämtar jag stöd för min åsikt, att ifrågakvarande bestämmelse i förslaget skall utan svårighet låta sig tillämpa. Det förut berörda, inom högsta domstolen framställda exemplet visar väl ej heller mera, än att en skrift kan komma att offentliggöras, ehuru icke någon som helst anledning att antaga detta förefunnits. Men när befogenheten af ett sådant antagande kan vara föremål för tvekan, synes vara en fråga, som ej alls beröres af exemplet.

Det må i detta sammanhang tillåtas mig framhålla, att om styresmannen uraktlåte att, enligt lagförslagets anvisning, öfverlämna en skrift till den högre myndigheten, skriften dock ej skulle undgå granskning. Styresmannen hade att i sådant fall själf verkställa den. Men uppenbarligen kan det förutsättas, att öfverlämnandet till den högre myndigheten icke skall uteblifva i något fall, där det enligt lagförslaget bör ske.

Emellertid måste naturligtvis bestämmandet af, hvilka skrifter böra blifva föremål för en särskild pröfning, väsentligen bero på hvad denna pröfning skall afse. Förslaget innehåller härom, att tillstånd till afsändande af skrift må vägras i hvarje fall, då skriften är af anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Med afseende å de om skriftens beskaffenhet sålunda nyttjade ordalag har inom högsta domstolen erinrats, att de synas vara alltför litet vägledande och lämnande alltför stort utrymme åt olika åsikter. Och ett justitieråd har ansett, att skriftens afsändande borde förbjudas icke blott då dess innehåll är anstötligt eller enligt allmän lag straffbart utan äfven om skriften, om också den icke är af sagda beskaffenhet, dock är riktad mot bestående samfundsordning. Det synes mig likväl, som skulle en dylik regel alltför snävt begränsa pröfningsrätten, alltför starkt framhäfva synpunkter, hvilka ej alltid kunna vara de ensamt afgörande.

Två ledamöter af högsta domstolen torde hafva funnit de i det remitterade förslaget använda uttrycken om skriftens beskaffenhet vara i och för sig tillfredsställande, men hafva dock velat omlägga förslagets bestämmelser. Förslaget angifver, när tillstånd till afsändande af skrift må vägras, och utgår alltså ifrån den princip, att i allmänhet afsändande bör få äga rum. Häremot hafva de båda justitieråden framställt anmärkning. Med sakens natur och motsvarande bestämmelse i 4 § i lagen den 22 juni 1906 mera förenligt syntes dem vara att uppställa såsom hufvudregel, att skrift icke må af fången afsändas, men att medgifva, att vederbörande myndighet, efter pröfning i hvarje fall, må lämna tillstånd därtill. Dock borde tillika stadgas, att tillstånd aldrig får medgifvas, då

skriften är af anstötligt innehåll eller dess offentliggörande, om sådant skulle ifrågakomma, eljest finnes olämpligt.

Ej heller hvad sålunda anmärkts kan jag finna befogadt. Jag vill i denna punkt fastmer instämma med de två ledamöter af högsta domstolen, hvilka uttalat, att hvarje inskränkning i fängelsefänges rätt att själf förskaffa sig lämpligt arbete i någon mån medför ett minskande af den nu förefintliga skillnaden mellan de båda straffarterna fängelse och straffarbete och att förty noga bör tillses, att i denna rätt ej göres större inskränkning än som nödvändigt påkallas af förhållandena. Och äfven af andra grunder torde särskildt den ifrågasatta tilläggsbestämmelsen om de fall, då tillstånd aldrig får medgifvas, näppeligen vara att förorda. Att låta rätten att afsända ett enskildt bref vara beroende af, huruvida brefvet ägnar sig för offentliggörande eller icke, lärer vara att anlägga en för frågan helt främmande synpunkt. Då vidare afgörandet, huruvida skriften är af anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt, måste lämna rum för en vidsträckt diskretion, förefaller det naturligare och för den pröfvande myndigheten tryggare att, såsom i det remitterade förslaget skett, låta afgörandet blifva bestämmande blott för rättighet, ej för skyldighet att vägra tillstånd. Skulle rättigheten lämnas obegagnad i något fall, där tillstånd bort vägras, torde detta vara mindre betänkligt än att möjligheten för fängelsefänge att vinna inkomst af sitt arbete alltför strängt kringskäres.

Den pröfning, som skall föregå meddelandet af tillstånd till skrifts afsändande, är enligt det remitterade förslaget anförtrödd åt tillsyningsmannen eller, där sådan ej finnes, Konungens befallningshafvande. Högsta domstolens ledamöter hafva, med skilda åsikter om hvad pröfningen bör gälla, varit ense därom, att den kan verkställas af fängelsets styresman. Två ledamöter ifrågasätta dock, att styresmannen möjligen borde äga rätt att i tveksamma fall underställa frågan vederbörande högre myndighet; de tre öfriga ledamöterna vilja ålägga styresmannen detta såsom en skyldighet.

Den inom högsta domstolen sålunda uttalade mening står i strid med fångvårdsstyrelsens åsikt om hvad som lämpligen kan och bör öfverlätas åt fängelsetjänstemännen att pröfva. För fångvårdsstyrelsens uppfattning i förevarande hänseende har jag redan vid remissen af lagförslaget redogjort. Det är fortfarande min öfvertygelse, att denna uppfattning är synnerligen välgrundad. Ett visst erkännande häraf ser jag ock i den inom högsta domstolen framförda tanken, att styresmannen borde vara pliktig att i tveksamma fall hemställa frågan om afsändandet åt tillsyningsmannen eller Konungens befallningshafvande. Och jag håller det

icke för otroligt, att en bestämmelse härom kunde blifva tillänpad i den utsträckning, att i själfva verket den högre myndigheten finge pröfningsrätt i nära nog samma vidd som enligt det remitterade förslaget. Men jag har svårt att inse, att man genom att såsom 'tveksamma' beteckna de fall, då pröfningsrätt tillkommer den högre myndigheten, angifver dennas kompetens mera tillfredsställande än i lagförslaget skett.

Jag vill tillägga, att då jag önskar öfverlämna pröfningen åt en myndighet, som måste antagas äga större förutsättningar än fängelsets styresman att i dessa grannliga frågor förfara med nödig urskillning och takt, icke minst hänsyn till fångens intressen varit för mig bestämmande.

I redaktionellt afseende har af tre justitieråd anmärkts, att tvekan möjligen kan uppstå, huruvida den nya lagen blir tillämplig å fånge, som undergår allenast fängelse, hvartill ådömda böter förvandlats. Att förslaget i förevarande hänseende är otydligt, kan jag dock ej medgifva. Om sådan fånge stadgas i 8 § af lagen den 22 juni 1906, och där hänvisas i fråga om fångens rätt att afsända bref till hvad i sådant afseende är i 7 § stadgadt. Då nu lagförslaget lämnar 7 § formellt orubbad, synes mig redan häraf klart, att lagförslaget ej rör sådan fånge, som omtalas i 8 §. Och hvarje tvekan härom lärer i allt fall vara undanröjd genom lagförslagets ingress, hvori de nya bestämmelsernas tillämpning uttryckligen begränsas till sådan fånge, som i 7 § sägs.

TVå justitieråd synas hafva funnit förslaget tydligt i sistberörda afseende, men de påpeka, att någon jämkning i 8 § bör ske, såvida de olika slag af fångar, hvilka omtalas i 7 och 8 §§, skola, äfven om förslaget upphöjas till lag, blifva liksom hittills underkastade enahanda regler i fråga om rätten att afsända bref. Jag torde härvid få erinra, att hvad som gjort nya lagbestämmelser önskvärda äro de missförhållanden, hvartill fånges rätt att själf förskaffa sig arbete gifvit upphof. Att låta de nya bestämmelserna ingripa i andra delar af lagen den 22 juni 1906 än de som afse fånge, hvilken äger dylik rätt, synes mig då opåkalladt.

Ett skäl, hvarför det remitterade förslaget erhållit formen af en fristående lag, är ock härmed angifvet. I öfrigt hänvisar jag beträffande denna redaktionsfråga till mitt yttrande vid remissen af lagförslaget; och jag har ej kunnat öfvertygas om, att ett inarbetande af de nya bestämmelserna i lagen den 22 juni 1906 vore att föredraga framför det af mig valda sättet för deras meddelande.

Enligt min mening böra alltså de inom högsta domstolen framställda anmärkningarna ej föranleda ändring i det remitterade förslaget. Uttrycket 'ehvad skriften är att anse såsom bref eller ej' torde dock böra utbytas

mot 'ehvad skriften är affattad såsom bref eller ej'. Jag hemställer, att förslaget, med allenast denna jämkning i ordalagen, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom nådig proposition föreläggas Riksdagen till antagande.»

Justitierådet Skarstedt yttrade:

»Ehuru jag delar de betänkligheter, hvilka inom högsta domstolen uttalats med hänsyn till svårigheterna vid utöfvande af den pröfningsrätt, som enligt förslaget skall i olika hänseenden tillkomma olika myndigheter, anser jag mig likväl böra biträda föredragandens hemställan.»

Statsrådets öfriga ledamöter biträdde föredragandens hemställan;

och täcktes Hans Maj:t Konungen med bifall här-
till förordna, att till Riksdagen skulle aflåtas nådig
proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll
utvisar.

Ur protokollet

Lennart Berglöf.
